

Yapri tavlı olduğundan şişti, artık vuruşamaz hale geldi. O zaman da kara camımız açıldı, yapriyi sürmeye başladı en sonunda da önüne kattı (kaçırıldı) koğmaya başladı. Fırsat damda dut yemiş bül-bül gibi susan Fitnet'e geldi. Altınları

sallayarak bağırıyordu, "altınları satırım, camıza da bakarım, altınları satırım camıza da bakarım!..."

NOTLAR

1- Maniler emekli öğretmen Bahri Koçoğlundan alındı.

BİTLİS'TE OYNANAN ARAÇLI OYUNLARDAN BİR ÖRNEK "ZEYNO (ZEYBEK) ARVADIN ÖLDÜ OYUNU"

Cesim ÇELEBİ

Doğu Anadolu Bölgesinin Yukarı Fırat ve Yukarı Murat bölgelerinin sınırı üzerinde; Ülkemizin en büyük Krater gölünün bulunduğu tabii güzellikleri, yanında "Virginia" tipi tütünü, meşhur balı, ve zengin folkloru ile ünlü tarihî Bitlis İlimizin Halkoyunlarından bir örnek sunmaya çalışacağım.

40 tan fazla Halkoyunun bulunduğu Bitlis'te yurdumuzun birçok yöresinde olduğu gibi bıçakla oynanan oyunlar da vardır. Bıçak kullanılarak oynanan oyunlar Elazığ'da (Bıçak Oyunu), Erzurum'da (Haçer Barı), Çanakkale'de (Bıçak havası), Artvin'de (Sarı Çiçek), Çorum'da (Dillale) oyunlarına benzer bıçak oyunu Bitlis'te Zeyno (Zeybek) arvadın öldü yeya bıçak oyunu adı ile oynanır.

Bu oyun dört erkek oyuncu ile oynanır. Erkek oyuncularından biri gizli bir yerde Kadın Kıfayeti giyer, karşısında elinde iki bıçak olan bir oyuncu ve başka bir oyuncu ile birlikte karşılıklı olarak müzik eşliğinde oyuna başlarlar. Eli bıçaklı oyuncu müziğin ritminde erkekliğini ispatlarcasına bıçakla figürler yaparak kadını korkutmaya ve kendisini kabul ettirmeye çalışır ve oyuna devam eder. Bu oyunda bacak altından bıçak atma figürü en zor figürdür, büyük maharet ister. Oyun süresince bıçaklı oyun-

cu, kadın rolündeki oyuncunun yüzünü görebilmek için çevresinde kur yapar, döner. Buna karşılık o da (Kadın oyuncu) müzik ritminde oynayarak yüz görümlük ister (Para, Elbise, Saat, Yüzük, V.b.) istenilenleri veren erkek oyuncu kadının yüzünü yine göremeyince sinirlenir, onuru kırılmıştır, hışımına dönerek ölüm vuruşu darbesini yapar, oyuncuyu öldürür (yere yıkar) oyuna bir kahraman edası ile devam eder. Müzik durunca erkek oyuncu, oyun bitti, kalk artık der. Kadın rolündeki oyuncu yerden kalkmayınca şaşırır, yerden kaldırmak için çabalar sarsar, kalbini dinler, çağırır "Kız kağ, kağ der" bunlardan sonuç alamayınca oturup ağlamaya, ağıt yakmaya başlar ve çevreden yardım ister.

- Muhtar, muhtar diye muhtarı çağırılmaya başlar. Seyircilerden biri muhtar olarak oyun alanına koşarak girer.

- Nedir ulan.. bağırıp çağırırsan, ne olmuş, Aaa. Bu nedo noldi buna.

Oyuncu:

- Heç Korhıdem diye vurdım... Kaldı... Oldü toprağı başıme kodım, Muhtar... Kurtar, Muhtar...

Muhtar:

- Ulan acınızdan ağzız koğer yine rehet dirmez arvat vırsersiz, dir bağem

Yapri tavlı olduğundan şişti, artık vuruşamaz hale geldi. O zaman da kara camımız açıldı, yapriyi sürmeye başladı en sonunda da önüne kattı (kaçırıldı) koğmaya başladı. Fırsat damda dut yemiş bül-bül gibi susan Fitnet'e geldi. Altınları

sallayarak bağırıyordu, "altınları satırım, camıza da bakarım, altınları satırım camıza da bakarım!..."

NOTLAR

1- Maniler emekli öğretmen Bahri Koçoğlundan alındı.

BİTLİS'TE OYNANAN ARAÇLI OYUNLARDAN BİR ÖRNEK "ZEYNO (ZEYBEK) ARVADIN ÖLDÜ OYUNU"

Cesim ÇELEBİ

Doğu Anadolu Bölgesinin Yukarı Fırat ve Yukarı Murat bölgelerinin sınırı üzerinde; Ülkemizin en büyük Krater gölünün bulunduğu tabii güzellikleri, yanında "Virginia" tipi tütünü, meşhur balı, ve zengin folkloru ile ünlü tarihî Bitlis İlimizin Halkoyunlarından bir örnek sunmaya çalışacağım.

40 tan fazla Halkoyunun bulunduğu Bitlis'te yurdumuzun birçok yöresinde olduğu gibi bıçakla oynanan oyunlar da vardır. Bıçak kullanılarak oynanan oyunlar Elazığ'da (Bıçak Oyunu), Erzurum'da (Hañcer Barı), Çanakkale'de (Bıçak havası), Artvin'de (Sarı Çiçek), Çorum'da (Dillale) oyunlarına benzer bıçak oyunu Bitlis'te Zeyno (Zeybek) arvadın öldü yeya bıçak oyunu adı ile oynanır.

Bu oyun dört erkek oyuncu ile oynanır. Erkek oyuncularından biri gizli bir yerde Kadın Kıfayeti giyer, karşısında elinde iki bıçak olan bir oyuncu ve başka bir oyuncu ile birlikte karşılıklı olarak müzik eşliğinde oyuna başlarlar. Eli bıçaklı oyuncu müziğin ritminde erkekliğini ispatlarcasına bıçakla figürler yaparak kadını korkutmaya ve kendisini kabul ettirmeye çalışır ve oyuna devam eder. Bu oyunda bacak altından bıçak atma figürü en zor figürdür, büyük maharet ister. Oyun süresince bıçaklı oyun-

cu, kadın rolündeki oyuncunun yüzünü görebilmek için çevresinde kur yapar, döner. Buna karşılık o da (Kadın oyuncu) müzik ritminde oynayarak yüz görümlük ister (Para, Elbise, Saat, Yüzük, V.b.) istenilenleri veren erkek oyuncu kadının yüzünü yine göremeyince sinirlenir, onuru kırılmıştır, hışımına dönerek ölüm vuruşu darbesini yapar, oyuncuyu öldürür (yere yıkar) oyuna bir kahraman edası ile devam eder. Müzik durunca erkek oyuncu, oyun bitti, kalk artık der. Kadın rolündeki oyuncu yerden kalkmayınca şaşırır, yerden kaldırmak için çabalar sarsar, kalbini dinler, çağırır "Kız kağ, kağ der" bunlardan sonuç alamayınca oturup ağlamaya, ağıt yakmaya başlar ve çevreden yardım ister.

- Muhtar, muhtar diye muhtarı çağırılmaya başlar. Seyircilerden biri muhtar olarak oyun alanına koşarak girer.

- Nedir ulan.. bağırıp çağırırsan, ne olmuş, Aaa. Bu nedo noldi buna.

Oyuncu:

- Heç Korhıdem diye vurdım... Kaldı... Oldü toprağı başıme kodım, Muhtar... Kurtar, Muhtar...

Muhtar:

- Ulan acınızdan ağzız koğer yine rehet dirmez arvat vırsersiz, dir bağem

doktor bulem doktor.. doktor yok mi? ha doktor yetiş bizim Zeyno avradını virmiş yetiş doktor... yetiş.

Seyirciler arasından bulduğu birini bu sözlerle birlikte doktor diye getirir, Doktor yerdeki oyuncunun etrafında gururla dolaşır, önce oyuncunun bir ayağını sonrada diğer ayağını ayakarkabısının burunucundan tutarak kaldırıp bırakır. Sonra el bileklerinden nabzını kontrol eder, ardından ellerini kadın oyuncunun göğüslerine götürür, bu anda erkek oyuncu sinirlenir ve hışımla doktora tokat atar, onu dövmeğe başlar (Öldüren oyuncu).

- Oyuncu:

Doktor musun nesin ulan, düzgün bak, namustur bu der ve yerde yatan

oyuncunun elinden tutup kaldırır ve kadın oyuncunun başını açar. Kadın rolündeki oyuncunun erkek olması seyredenlerin şaşkın bakışları arasında (oyuncu erkek diye) kolkola girerek müzik eşliğinde başka bir oyun oynarlar.

Genellikle Gerzane oyununu oynayarak oyunu bitirirler.

Bitlis'te oynayan bu oyunda da diğer yörelerimizde olduğu gibi erkeğin sertliği, savaşçılığı, anlatılmaya çalışılmıştır. Bunların yanında geleneksel Köy seyirlik oyunlarındaki ölme, dirilme motifi bu oyunda da görülmektedir.

Zengin oyun dağarcığının bulunduğu ilimizdeki diğer oyunların yazımı ile tanıtımına devam etmeye çalışacağız.

MANZUM ŞEKİLLERİNE GÖRE ÖMERLİ KÖYÜ (BOĞAZLIYAN - YOZGAT) BİLMECELERİ

Mustafa USLU

Sariye Sağın; Ömerli Köyü'nden... (Boğazlıyan-Yozgat) 1993 'de Ömerli Köyünde doğmuş... Okur-yazarlığı yok. (Derleme Tarihi: 10.06.1990).

Sariye Sağın; uzun kış gecelerini yaşar gibi tatlı tatlı bir ürpertiyle başladı bilmeceyi sıralamaya... Biz, söylediği bilmeceyi ağızından çıktığı gibi yazıya geçirdik. Ağız çalışmalarına faydalı olacağını ümit ediyorum. İfadelerde, Yozgat ağzı hakimdir.

Gösterdiği içten ilgisini unutamadığımız Sariye Ebe (Torunları öyle sesleniyordu. Yozgat ve çevresinde. "nine"ye "ebe" denilmektedir.) den derlediğimiz 38 bilmeceyi manzum şekillerine göre şöyle sınıflandırdık: 9 tanesi mısra, 20 tanesi beyit, 2 tanesi üçlük, 7 tanesi

dörtlük (kıta) Sariye Ebenin, kulaklarını cınlattıyor, daha nice ömürler diliyoruz.

Bilmece, nesir olmakla birlikte büyük çoğunluğu "manzum"dur. Bu durumda, çevre halkının bedîî zevkini ortaya koyması bakımından dikkat çekicidir. Manzum bilmece, hece ölçüsü hâkimdir. (4-5-6-7 v.b.) Bu ölçüler, bazılarında düzenli, bazılarında ise düzensiz bir yapı gösterirler.

Mısra özelliği gösteren bilmece:

- 1- Bize gel de altına süreyim. (Minder)
- 2- Dam üstünde ıslık çalar. (Rüz-gâr)
- 3- Bize gel de elini öpsün. (Kapı kolu)
- 4- Mezarda yağlı kayış. (Yılan)
- 5- Yol üstünde yeşil sandık. (Yeşil ekin)
- 6- Giydim dolu çekdim soldu. (Çorap)
- 7- Mutfakta elini öpsün. (elbezi)
- 8- Ağ duvar üstünde beyaz güvercin (Diş)